

КАФЕДРА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІЇ ТА ЇЇ КЛІНІЧНА БАЗА

Одеський державний медичний університет
Одеська обласна клінічна лікарня

ЛОП-клініка Одеської обласної клінічної лікарні є спадкоємицею історичних і лікарських традицій нової Одеської міської лікарні Слобідки — Романівки, у стінах якої народилася ця установа. Багаторічний досвід її професіоналів базується на славних медичних досягненнях одеської оториноларингології. У зв'язку з цим не можна не згадати, що перше ЛОР-відділення в Україні було відкрите в Одеській старій міській лікарні в середині 70-х рр. XIX ст. До його відкриття оториноларингологічну допомогу надавали лікарі загального профілю. Операцію «розтин дихального горла» робили відомі хірурги М. В. Скліфосовський, П. П. Погожев, О. Ф. Духновський.

Першим завідувачем ЛОР-відділення став М. Г. Погребінський (1845–1899), який у 1866 р. закінчив Петербурзьку медико-хірургічну академію, був направлений Одеською міською управою у відрядження за кордон на 1 рік для вивчення вушних, носових і горлових хвороб [1; 2]. Він перший організував амбулаторний прийом хворих.

У 1899 р. М. Г. Погребінського на цій посаді змінив П. К. Куліковський (1861–1908), наукові публікації якого присвячені різним видам патології середнього вуха, стенозам гортані, отогенним внутрішньочерепним ускладненням. У 1902 р. відділення перейшло в нову міську лікарню. П. К. Куліковський завідував цим відділенням (у 1908 р. помер від сепсису внаслідок поранення пальця під час операції мастоїдектомії). З цього року відділення очолив його учень О. І. Пенський. Це був талановитий хірург, що розширив галузь хі-

рургічних втручань у ЛОР-онкології, вперше в Одесі застосував езофагоbronхоскопію, виконував пластичні операції при стенозах гортані.

К. М. Шмідт із 1887 р. в євангелічній лікарні Одеси виконував багато оперативних втручань, маючи можливість госпіталізувати хворих до хірургічного відділення. У 1903 р. К. М. Шмідт уперше в Україні видалив стороннє тіло з бронхів за допомогою методу нижньої трахеобронхоскопії. Завдяки його зусиллям з'явився переклад російською мовою посібника з вушних хвороб Гартмана [3]. Разом із І. С. Гешелінім — засновником другого ЛОР-відділення в 1895 р. на базі єврейської лікарні [4] — К. М. Шмідт брав участь у створенні Одеського ЛОР-товариства та до кінця свого життя залишався його головою. Варто згадати цілу плеяду чудових лікарів — засновників отоларингології в нашому місті: К. Багров — вихованець медико-хірургічної академії, І. А. Гурович, який у 1882 р. перший в Одесі виконав анротомію за методом Шварце, А. М. Косевич, І. М. Тірман, П. Х. Калачов, Л. П. Борисов, К. Г. Дорізо, А. А. Певницький, М. Ф. Гайдук, О. І. Пенський — засновник Одеського ЛОР-товариства [5].

Таким чином, у кінці XIX — на початку XX ст. в Одесі почався новий етап розвитку оториноларингології. Однак обсяги ЛОР-допомоги були недостатніми. За даними О. С. Деленса, який готував матеріали до III Всеросійського з'їзду оториноларингологів у Києві (1914), стаціонари ЛОР-відділень у Петербурзі нараховували 54 ліжка, у Моск-

ві — 90 ліжок, у Києві — 20, в Одесі — 60 [6]. На території України працювало близько 25 оториноларингологів. На медичних факультетах університетів оториноларингологія залишалася в статусі факультативу, тобто стан справ як з амбулаторною, так і зі стаціонарною ЛОР-допомогою в Україні був поганим. І як наслідок — багато хворих із такою патологією. Загалом в Україні ЛОР-патологія становила третину всіх захворювань [7].

Визначальним для розвитку оториноларингології як науки став 1920 р. Постановою Ради професорів Одеського медичного інституту організована кафедра оториноларингології. З того часу завідувачі та співробітники кафедри відігравали провідну роль у розвитку ЛОР-служби міста й Одеської області [8].

Перший завідувач кафедри проф. О. М. Пучковський на базі шпиталю створив самостійне ЛОР-відділення на 25 ліжок [9]. Штат кафедри складався з професора та шести асистентів, була організована також навчальна база.

У 1922 р. проф. О. М. Пучковського обирають завідувачем кафедри Київського медичного інституту. Завідувачем кафедри оториноларингології Одеського медичного інституту було обрано доктора медицини І. С. Гешеліна. До приїзду в Одесу в 1882 р. І. С. Гешелін працював у Відні у проф. Політцера. Після повернення І. С. Гешелін очолив ЛОР-амбулаторію, яка набула великої популярності, про що свідчить кількість відвідувань за добу — близько 100. У 1889 р. І. С. Гешелін відкрив стаціонарне ЛОР-відділення на

Професор
Олександр Митрофанович
Пучковський (1920–1922)

Професор
Олександр Ісакович Гешелін
(1922–1952)

Професор
Леонід Андрійович Зарицький
(1955–1963)

шість місць, яке згодом пощастило розширити до 24 місць. У цьому відділенні І. С. Гешелін виконував численні хірургічні втручання, у тому числі антропомії за методом Шварце. Він перший в Україні почав виконувати радикальні операції на вусі. І. С. Гешелін став фундатором міського лікарського товариства в Одесі, а також створив школу для глухонімих дітей найбільш вразливих верств населення. Йому не вдалося отримати дозвіл на організацію приват-доцентських курсів із ЛОР-хвороб, але його учні й однодумці зробили свій внесок у розвиток оториноларингології в Одеській губернії. У 1927 р. кафедру переводять до приміщення стоматологічної клініки, а в 1930 р. — на базу міської лікарні, яка у 1934 р. стала обласною. З 1921 р. вивчення оториноларингології стало обов'язковим для студентів медичних факультетів і медичних інститутів [10].

Завідувачем відділення в цей період був Н. А. Іляшенко. Фронтовик, який свого часу пройшов шляхами війни, зазнав німецького полону, він був визнаним хірургом, оперував на гіпофізі, вперше в Одесі зробив операцію розтину клиноподібної пазухи при ретробульбар-

ному невриті зорового нерва. Спільно з проф. П. А. Наливкіним розробив методику формування штучного стравоходу, вивчав питання хірургічного та променевого лікування раку гортані. На цій посаді його змінив М. Ф. Гайдуков — різносторонній хірург-оторинголог.

Війна та наступна окупація Одеси зупинили нормальне життя клініки. Багато викладачів були мобілізовані до армії, інші евакуювалися до тилу країни. Восени 1944 р., після звільнення Одеси, співробітники, які повернулися з евакуації, почали відновлення клініки. Проф. О. І. Гешелін керував клінікою протягом тридцяти років — з 1922 до 1952 рр., був людиною високої культури, мав енциклопедичні знання [11]. Із клініки вийшли три професори: С. Г. Боржим, О. Г. Каліна і С. Ф. Летник, який пізніше організував кафедру Донецького медичного інституту. Під керівництвом проф. О. І. Гешеліна написано та захищено 15 кандидатських дисертацій [12].

З 1952 до 1955 рр. виконуючим обов'язки завідувача кафедри був доц. М. І. Гаршин.

З 1955 до 1963 рр. кафедру очолював учень О. М. Пучковського проф. Л. А. Зарицький, який

раніше завідував кафедрою ЛОР-хвороб Київського стоматологічного інституту. За заслуги в розвитку вітчизняної оториноларингології в 1961 р. йому було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки УРСР. Л. А. Зарицький багато зробив для подальшого розвитку оториноларингології в Одесі. Він став ініціатором становлення й удосконалення слуховідновлювальних операцій при хронічних отитах і отосклерозі. При ньому почали виконувати розширені оперативні втручання при онкологічних захворюваннях. Вперше в Радянському Союзі (1959) на базі ЛОР-відділення був застосований інтубаційний наркоз при оперативних втручаннях на ЛОР-органах. У 1963 р. проф. Л. А. Зарицький переїхав до Києва, де він працював до 1974 р. заступником директора Київського науково-дослідного інституту отоларингології [13].

З 1963 до 1965 рр. обов'язки завідувача кафедри виконував доц. М. Я. Полунов, якого у 1965 р. обрали завідувачем кафедри Бакинського інституту вдосконалення лікарів.

З 1965 до 1990 рр. кафедру очолював проф. В. Д. Драгомирецький, автор понад 170 друкованих робіт. Протягом 25 ро-

Професор
Володимир Дмитрович
Драгомирецький (1965–1990)

Доцент
Геннадій Михайлович
Пеньковський (1990–1996)

Професор
Олег Валерійович Дюмін
(1996–2002)

ків на кафедрі виконані три докторські дисертації (проф. Ю. І. Бажора, проф. Н. В. Башмакова, проф. О. В. Дюмін), 22 кандидатські дисертації, з них п'ять захистили іноземні аспіранти. В. Д. Драгомирецький та його учні впровадили новий науковий напрямок у лікуванні ЛОР-захворювань і створили школу кріохірургії. За велику роботу у підготовці кадрів і наукові дослідження у 1990 р. В. Д. Драгомирецькому було присвоєне звання заслуженого діяча науки і техніки УРСР [14].

У 1990 р. завідувачем кафедри оториноларингології обрали доц. Г. М. Пеньковського. У цей період кафедра широко впроваджувала методи променевої діагностики злоякісних пухлин верхніх дихальних шляхів, хірургічного та консервативного лікування ЛОР-онкологічних хворих. Під його керівництвом були захищені три кандидатські дисертації.

З 1996 р. кафедрою завідував проф. О. В. Дюмін, дійсний член Міжнародної академії оториноларингології — хірургії голови та шиї, який до сьогодні розробляє проблеми кріохірургічного втручання на ЛОР-органах, ендоназальної ринохірургії, запальних захворювань верхніх дихальних шляхів і вуха, про-

фесійної патології. Під керівництвом професора О. В. Дюміна були захищені дві кандидатські дисертації.

З 2002 р. й дотепер кафедру очолює проф. С. М. Пухлік. Під його керівництвом широко впроваджуються методи діагностики та лікування алергічних захворювань верхніх дихальних шляхів і вуха, методи ендоназальної хірургії та ендоларингеальних втручання при запальних і онкологічних захворюваннях ЛОР-органів, мікрохірургії при хронічних гнійних середніх отитах та отосклерозі, розробляються методи ольфактометрії. Проф. С. М. Пухлік має 160 публікацій у вітчизняних і зарубіжних виданнях, серед них дві монографії. Під його керівництвом захищені п'ять кандидатських дисертацій. Щорічно проводяться семінари з алергології з участю алергологів України та зарубіжжя. Велика увага приділяється тонзиллярній проблемі, фоніатрії, порушенням слуху, ЛОР-профпатології.

Колектив кафедри оториноларингології всі роки роботи в Одеській обласній клінічній лікарні, як і в усіх ЛОР-клініках міста, плідно співпрацював із лікарями відділень. Як одна команда, з повною самовіддачею та відданістю Його Величності

Професор
Сергій Михайлович Пухлік
(1990–1996)

Пацієнтові, працювали В. А. Гаєвський, А. Г. Заживілов, Т. А. Яловенко, М. Я. Малашевич, В. А. Сегалович, М. Н. Сирота, М. Б. Каплун, Т. А. Філоненко, О. М. Погосова. Сьогодні колектив відділення на чолі з завідувачем, заслуженим лікарем України В. В. Довженком, зберігає традиції медицини наших шанованих предків і поповнює їх новими надбаннями.

З 1983 р. Обласна лікарня переїхала в нову будівлю, проте залишилася клінічною базою кафедри оториноларингології

ОДМУ. Нинішній колектив кафедри: К. Г. Богданов, Ф. Д. Євчев, М. Б. Піонтковська, О. В. Титаренко, І. К. Тагунова, І. Е. Чернишова, І. В. Дедикова — на чолі з проф. С. М. Пухліком відіграє провідну координуючу роль у роботі ЛОР-клініки обласної лікарні. Співробітники виконують складні оперативні втручання при патології верхніх дихальних шляхів, середнього, внутрішнього вуха, ЛОР-онкології, внутрішньочерепних ускладненнях. На базі ЛОР-клініки були розроблені та впроваджені кріохірургічні методи лікування ЛОР-патології, головні принципи інгаляційної терапії в оториноларингології, методи діагностики та лікування алергічних захворювань верхніх дихальних шляхів і вуха, втрати слуху різної етіології, професійної патології. На клінічній базі кафедри постійно навчаються вітчизняні й іноземні студенти, клінічні ординатори, аспіранти, проводиться підвищення кваліфікації лікарів. Високий науковий і практичний авторитет співробітників ЛОР-кафедри підтверджується їх постійною активною участю в республіканських і міжнародних з'їздах, конференціях, де вони виступають

із проблемними доповідями як із медичних, так і з методологічних питань.

У рік славного ювілею Одеської обласної клінічної лікарні колектив кафедри оториноларингології та ЛОР-відділення з вдячністю згадують своїх учителів, які так багато зробили для розвитку вітчизняної оториноларингології.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Погребинский М. Г.* О необходимости устройства отделения для гортанных и ушных больных / М. Г. Погребинский // Труды врачей Одесской городской больницы. — Одесса, 1887. — Вып. 6. — С. 112-117.
2. *Винокуров И. Я.* Некролог Погребинского М. Г. / И. Я. Винокуров // Врач. — 1899. — Т. 41. — С. 1220.
3. *Преображенский Б. С.* Из истории отечественной оториноларингологии / Б. С. Преображенский, Я. С. Темкин // Болезни уха, носа и горла; под ред. Б. С. Преображенского, Я. С. Темкина, А. Г. Лихачева. — М., 1955. — С. 5-17.
4. *Вегержинский А. Г.* История старейшего на Украине ЛОР-отделения еврейской больницы / А. Г. Вегержинский, И. П. Миусская, М. А. Варешкина // Журнал ушных, носовых и горловых болезней. — 2002. — № 5. — С. 6-7.
5. *Коломийченко А. И.* Оториноларингология на Украине / А. И. Коломийченко. — К., 1967. — С. 3.

6. *История оториноларингологии в Украине* / Митін Ю. В., Заболотний Д. І., Пухлік С. М. та ін. — К.: ТОВ «Фармацевт Практик», 2007. — 144 с.

7. *Невский В. А.* Библиография отечественной оториноларингологической литературы / В. А. Невский. — М., 1964. — С. 156.

8. *Пучковский А. М.* Основные даты развития оториноларингологии в бывшей России и СССР / А. М. Пучковский // Болезни уха, носа и горла; под ред. проф. С. М. Компанейца. — К., 1936. — Т. 1. — С. 61-64.

9. *Барский М.* Одесский государственный институт для усовершенствования врачей / М. Барский // Врачебное дело. — 1927. — № 23; 24. — С. 1949-1952.

10. *Золотарев А. Е.* Династия Гешелиных-медиков / А. Е. Золотарев. — Одесса, 2003.

11. *Гешелин А. И.* История развития оториноларингологии в Одессе / А. И. Гешелин // Вестник оториноларингологии. — 1947. — № 4. — С. 88-90.

12. *Гешелины* — врачебная династия / С. М. Пухлик, О. В. Титаренко, К. Г. Богданов, М. А. Варешкина // Одес. мед. журнал. — 2003. — № 5. — С. 115-117.

13. *Юбилейный сборник трудов, посвященный столетию Одесской городской больницы № 11.* — Одесса, 2002. — С. 22-23.

14. *Библиографический словарь профессоров Одесского медицинского института им. Н. И. Пирогова (1900–1990).* — Одесса: Маяк, 1992. — С. 85-86, 208.

УДК 61(477.74)(091)+617-001:378(477.74-25)(091)

В. Ф. Венгер, А. Н. Поливода

СОЮЗ НАУКИ И ПРАКТИКИ

Одесский государственный медицинский университет,
Одесская областная клиническая больница

История Одесской областной клинической больницы и кафедры травматологии и ортопедии Одесского государственного медицинского университета (ранее Одесского медицинского института им. Н. И. Пирогова) тесно связана со дня организации Одесской областной больницы.

С момента создания 19 апреля 1921 г. первой в Украине

кафедры хирургической ортопедии ее клинической базой стало ортопедическое отделение больницы на Слободке, именованной до 1922 г. Советской народной больницей, затем Одесской губернской больницей, а с 1934 г. — Одесской областной больницей.

Директором кафедры и клиникой, инициатором ее создания

был известный врач, ученый, организатор здравоохранения, проф. Николай Иванович Кефер. Об авторитете Н. И. Кефера среди врачей-хирургов свидетельствует тот факт, что в 1937 г. он был избран председателем Одесского хирургического общества.

На момент организации Одесской областной больницы

